

Trăsăturile de personalitate întunecată, factorul D și conduita infracțională

Liliana Anca Hurezan^{1,3}
Andreea Turi^{2,3}
Laura Visu-Petra^{3,4}

REVISTA DE **P**RACTICĂ
PENITENCIARĂ

ISSN 2668-8433
ISSN-L 2668-8433

Revista de Practică Penitenciară
Nr. 3/2020; pp. 13-25
Administrația Națională a
Penitenciarelor
Universitatea București
Facultatea de Sociologie și
Asistență Socială

Abstract

Triada întunecată este un concept care cuprinde trei trăsături problematice ale personalității umane (psihopatie, narcisism și machiavelism), fiind frecvent asociat în literatura de specialitate cu adoptarea unor conduite de deviere de la normele și valorile morale, sociale și etice. Nucleul comun al triadei întunecate este caracterizat de lipsa empatiei, agresivitate, exploatare și manipulare în relațiile interpersonale. Recent, cercetătorii au abordat personalitatea întunecată prin prisma factorului D, conceptualizat ca un element comun trăsăturilor de personalitate întunecată (Moshagen, Hilbig & Zettler, 2018). În baza studiilor anterioare derulate în populația generală, considerăm că investigarea relației dintre factorul D și infracționalitate ar aduce o abordare nouă a modului de structurare și derulare a demersurilor de evaluare psihologică și a intervenției specifice, cu impact asupra eficienței și eficacității procesului de reintegrare socială.

The dark triad is an umbrella term used for three dark features of personality (psychopathy, narcissism, Machiavellianism), considered to be linked to ethically, morally and socially questionable behavior. Common to all three features of personality are a general lack of empathy, aggression, exploitation and manipulation in relationships. Recently, researchers have addressed the issue of dark personality traits in terms of a more unifying „D factor” (dark factor), conceptualized as an underlying latent variable to several previously dissociated personality features (Moshagen, Hilbig & Zettler, 2018). Based on the results from existing studies in the general population, an analysis of the relationship between the D factor and criminality could shed a new light on the way we structure and conduct psychological evaluations and specific interventions in the prison setting, with a significant impact on the efficiency and efficacy of the reinsertion process.

Cuvinte-cheie: TRIADĂ ÎNTUNECATĂ; FACTOR ÎNTUNECAT; TRĂSĂTURI DE PERSONALITATE AVERSIVE; COMPORTAMENT TRANSGRESIV; DEȚINUȚI.

---

¹ Penitenciar Arad.

² Penitenciar Gherla.

³ Research in Individual Differences and Legal Psychology Lab (RIDDLE), Department of Psychology, Babeș-Bolyai University, Romania.

Corresponding Author:

Laura Visu-Petra, Research in Individual Differences and Legal Psychology Lab (RIDDLE), Department of Psychology, Babeș-Bolyai University, Romania.

E-mail: laurapetra@psychology.ro.

⁴ Penitenciarul Ploiești, magdatoma2005@yahoo.com.

INTRODUCERE

Conduitele care deviază de la normele și valorile promovate la nivel social au reprezentat mereu o problemă, din cauza consecințelor negative majore pe care le au la nivel micro și macro-comunitar. Din acest motiv, cercetarea științifică a manifestat un interes crescut pentru fenomenul devianței, în încercarea de a identifica factorii cauzali, favorizanți sau protectori, în special din perspectiva trăsăturilor de personalitate.

În România, studiul caracteristicilor populației din penitenciare a primit mai puțină atenție, mai ales în ceea ce privește investigarea trăsăturilor de personalitate întunecată asociate conduitei delinvențiale, care presupun încălcarea normelor morale, etice și sociale. În ceea ce privește populația carcerală, expunerea la violență, neglijența din partea mediului de suport, adversitatea și evenimente traumatice sunt aspecte frecvent întâlnite în antecedentele personale ale persoanelor private de libertate, toate aceste evenimente având potențialul de a favoriza dezvoltarea tulburărilor de personalitate și de a predispuce indivizii la angajarea în activități criminale (De Bellis, 2005).

Conform Administrației Naționale a Penitenciarelor, în ianuarie 2017, dintre deținuții aflați în penitenciarele din România, 60% erau recidiviști sau cu antecedente penale (Ignat, 2018), ceea ce înseamnă că în cazul acestora nu a intervenit schimbarea, fie din motive de ce țin de personalitate, care au îngreunat procesul terapeutic, fie din cauza faptului că nu au fost adresate corect nevoile și riscurile criminogene, iar intervenția a vizat doar tratamentul simptomelor prezente la un moment dat, în vederea adaptării la mediul carceral. În plus, unele studii au sugerat faptul că programele destinate schimbării psiho-afective și comportamentale pot îmbunătăți abilitățile sociale și de relaționare ale deținuților, acționând ca un antrenament pentru capacitatea acestora de manipulare interpersonală și de urmărire a propriilor scopuri, indiferent de consecințele negative pentru cei din jur (Bensimon, 2017).

Din studiul personalității, cunoaștem faptul că trăsăturile de personalitate influențează semnificativ atât relaționarea cu propria persoană, cât și relaționarea cu mediul extern, contribuind la dezvoltarea anumitor patternuri de gândire și comportament stabile în timp. În mediul carceral, cercetările din literatura de specialitate privind personalitatea umană au vizat în principal distincția între normal și patologic, cu accent pe studiul personalității patologice și pe tulburările de personalitate. Acestea au fost adesea raportate în mediul carceral, cele mai frecvente fiind tulburarea de personalitate antisocială, narcisică, paranoidă și psihopatia (Ashley, Gilbert și Daffern, 2017).

În încercarea de a explica diferențele individuale în ceea ce privește comportamentul lipsit de etică și moralitate, interesul cercetărilor a fost orientat către studiul trăsăturilor de personalitate întunecată, care se întâlnesc frecvent în populația generală și nu întrunesc criteriile pentru o tulburare de personalitate.

Paulhus și Williams (2002) aduc în atenție conceptul de triadă întunecată sau „dark triad”⁵ care include trei dintre cele mai cunoscute trăsături de personalitate problematice: machiavelismul, narcisismul și psihopatia, prezente la un nivel sub-clinic, încadrabile în limitele de funcționare socială normală.

Deși triada întunecată propune un model comprehensiv pentru studiului trăsăturilor de personalitate, care poate explica diferențe interindividuale atât în populația generală, cât și în rândul persoanelor private de libertate, majoritatea studiilor se regăsesc în literatura de specialitate americană și europeană. Investigațiile privind trăsăturile de personalitate încadrabile în limitele normalității, asociate comportamentelor infraționale, sunt aproape inexistente la nivelul cercetării științifice din România.

---

⁵ Paulhus, D., L., Williams, K., M., (2002), *The Dark Triad of personality: Narcissism, Machiavellianism, and psychopathy*, Journal of Research in Personality.

Acestea fiind spuse, în continuare ne propunem să prezentăm o analiză a literaturii de specialitate cu privire la relația dintre trăsăturile de personalitate întunecată, încadrabile în sfera normalității, atât din perspectiva populației generale, cât și în mediul carceral, cu sublinierea asocierilor cu fenomenul infracțional și a implicațiilor pentru practica clinică în mediul penitenciar.

Machiavelismul

Conceptul de machiavelism a fost dezvoltat de Christie și Geis (1970), pornind de la scrierile omului politic Niccolo Machiavelli. Acesta include o perspectivă cinică asupra lumii, lipsa moralității și propensiunea spre manipularea celorlalți. Ulterior, Paulhus și Jones (2009) au adăugat ca elemente importante pentru definirea conceptului planificarea, formarea de coaliții și preocuparea pentru dezvoltarea și menținerea reputației, aspecte preluate din scrierile strategului militar și filosof Sun Tzu.

Astfel, potrivit autorilor, caracteristicile definitorii pentru machiavelism sunt manipularea strategică, competențele emoționale scăzute și dezvoltarea de alianțe. Persoanele care înregistrează niveluri crescute de machiavelism folosesc frecvent ca strategii pentru atingerea scopurilor personale, manipularea interpersonală, flatarea și înșelăciunea, adoptând o perspectivă cinică și amorală asupra situațiilor de viață (AlAin, Carré, Fantini-Hauwel, Baudouin & Besche-Richard, 2013; Bereczkei și colab., 2010; McHoskey și colab., 1998; Wilson și colab., 1998).

Psihopatia

Prin comparație cu machiavelismul, psihopatia a fost inițial studiată ca tulburare de personalitate, în special în relație cu comportamentul infracțional, dar treptat dimensiunea non-patologică a intrat în atenția cercetărilor de specialitate, în raport cu persoanele care nu au un istoric de conduite antisociale (Lebreton, Binning & Adorno, 2006; Hall & Benning, 2006). Elementele de bază ale conceptului includ autocontrol deficitar, impulsivitate și competențe emoționale scăzute/afecte superficiale. Totuși, în asociere cu anumite trăsături de personalitate acceptate social, s-a observat o atenuare a dimensiunii de psihopatie, cu absența adoptării unor comportamente disfuncționale, plasate în sfera infracționalității (Paulhus și Jones, 2015).

În ceea ce privește structura psihopatiei, deși există opinii diferite în literatura contemporană, cercetările realizate susțin în general abordarea multidimensională a constructului (psihopatia primară și psihopatia secundară), cu diferențe din punct de vedere al asocierilor psihocomportamentale, respectiv al responsivității la intervenția de specialitate (Skeem, Poythress, Edens, Lilienfeld & Cale, 2003). Din această perspectivă, psihopatia primară cuprinde afecte superficiale, lipsa de empatie în raport cu suferința celorlalți sau absența regretului față de nedreptatea cauzată altora, precum și un nivel scăzut de anxietate (Blackburn, 1975; Lykken, 1995; Murphy & Vess, 2003). Deși există asocieri cu conduita infracțională, persoanele care prezintă trăsături specifice psihopatiei primare au tendința de a-și canaliza comportamentul manipulator în activități acceptabile din punct de vedere social, fiind mai organizați, mai calculați și cu un nivel mai scăzut de impulsivitate (Board și Fritzon, 2005).

Prin comparație, psihopatia secundară se caracterizează printr-un nivel crescut de anxietate, impulsivitate, ostilitate și manifestări comportamentale antisociale (Lee & Salekin, 2010; Skeem, Johansson, Andershed, Kerr, & Loudon, 2007; Vidal, Skeem, & Camp, 2010). De asemenea, cercetările au relevat asocieri pozitive cu empatia și nevoia de acceptare, care pot constitui prerechizite pentru intervenția terapeutică (Regoli, Hewitt & DeLisi, 2010).

Narcisismul

La fel ca psihopatia, narcisismul a fost studiat din perspectiva tulburărilor de personalitate, în rândul populației clinice, fiind definit prin lipsa empatiei, responsivitate emoțională redusă, centrare pe sine și grandoare (Kernberg, 1967). Ulterior, cercetările realizate în rândul populației generale au abordat narcisismul ca trăsătură de personalitate, centrarea fiind pe dimensiunea de grandoare, conceptualizată ca sentiment exagerat de auto-importanță (Miller & Campbell, 2011), nevoia de atenție și expectanțe nejustificate cu privire la tratament preferențial (Kubarych, Deary & Austin, 2004).

Deși inițial narcisismul a fost abordat unitar din punct de vedere structural, studiile ulterioare au relevat necesitatea nuanțării acestuia, ca un construct multidimensional definit prin exploatare, exhibiționism, strategii dezadaptative de dezvoltare a imaginii de sine și hipersensibilitate interpersonală (Jakobwitz & Egan, 2006; Paulhus, 2001; Pincus & Lukowitsky, 2010). Din perspectiva multidimensională a narcisismului se disting variate abordări, ca modelul structural cu 7 dimensiuni propus de Raskin și Terry (1988), orientat înspre narcisismul patologic sau modelul trifactorial introdus de Ackerman (Ackerman și colab., 2011), ce vizează dimensiunile de leadership/autoritate, exhibiționism grandios și expectanțe nejustificate cu privire la tratament preferențial/exploatare, prin raportare la gradul de adaptabilitate în context social.

Pornind de la evaluarea aspectelor narcisice măsurate de Inventarul Narcisismului Patologic (Pincus și colab., 2009), conceptul a fost separat în doi factori principali: narcisism grandios sau manifest și narcisism vulnerabil sau hipersenzitiv (Hendin & Cheek, 1997; Raskin & Hall, 1981; Wink, 1991). Narcisismul grandios este definit în special de sentimentul exagerat al importanței de sine, superioritate, expectanțe nejustificate cu privire la tratament preferențial, grandoare, aroganță, exploatare, aspecte care se traduc prin extraversiune, îndrăzneală și tendința de a fi fermecător în situații sociale (Dufner și colab., 2013; Jauk și colab., 2016a). Prin opoziție, narcisismul vulnerabil se caracterizează prin centrare pe sine, asociată însă cu stimă de sine oscilantă, nesiguranță, devalorizare, tendința de a adopta o atitudine defensivă în raport cu ceilalți, precum și asocieri pozitive cu dimensiunea de introversiune (Given-Wilson și colab., 2011; Jauk, Weigle, Lehman, Benedek & Neubauer, 2017; Miller și colab., 2011). Totuși, cercetările clinice relevă faptul că persoanele care prezintă niveluri crescute de narcisism grandios manifestă și aspecte asociate narcisismului vulnerabil, ceea ce sugerează plasarea celor două dimensiuni pe un continuum, în contrast cu abordarea acestora ca aspecte structural distincte (Jauk și colab., 2017; Pincus și colab., 2009; Pincus și Lukowitsky, 2010).

Triada întunecată sau „dark triad”

Din perspectiva triadei întunecate, literatura de specialitate abordează psihopatia, narcisismul și machiavelismul ca o constelație de trei dimensiuni diferite, care împărtășesc un nucleu comun reprezentat de dezagreabilitate, insensibilitate, egocentrism, tendința de manipulare a celorlalți și lipsa de empatie (Douglas, Bore & Munro, 2012; Jones & Paulhus, 2011a; Jones & Figueredo, 2013), prerechizite pentru manipularea și adoptarea unui stil adversiv în relaționarea interpersonală.

Adiacent aspectelor comune, cele trei concepte cuprind fiecare elemente separate, care le diferențiază și care se reflectă în asocierile diferite în plan emoțional, atitudinal și comportamental, relevate de cercetările de specialitate.

În populația generală, triada întunecată a fost asociată cu disimularea (Baughman, Jonason, Lyons & Vernon, 2014), cu disponibilitatea de utilizare a strategiilor coercitive pentru obținerea de resurse (Ziegler-Hill, Southard & Besser, 2014), trișare și plagiarism (Williams și colab., 2010; Nathanson și colab., 2006a), prejudecăți împotriva imigranților

(Hodson, Hogg & MacInnis, 2009). Studiile care au vizat conduita profesională la locul de muncă au relevat similarități ale celor trei dimensiuni în ceea ce privește obținerea unei poziții de conducere, în special prin asociere cu alți factori (inteligentă, atractivitate fizică), dar și diferențe din punct de vedere al strategiilor de interrelaționare și gestionare a situațiilor profesionale (narcisismul se asociază cu preferința pentru tactici de manipulare, psihopatia cu tactici de intimidare și impunere, iar machiavelismul corelează cu strategii mai flexibile, atât de manipulare, cât și de intimidare, în funcție de context și scop) (Jonason, Slomski & Partyka, 2012).

În sfera relațiilor interpersonale, toate cele trei dimensiuni ale triadei sumbre se asociază cu dominanță socială (Hodson, Hogg & MacInnis, 2009), preocuparea pentru promovare personală și avansare, fără a ține cont de cei din jur (Zuroff, Fournier, Patall & Leybman, 2010), precum și cu folosirea umorului ca strategie de comunicare (Veselka și colab., 2011). În același timp, psihopatia este frecvent asociată cu o primă impresie negativă în cadrul întâlnirilor (Rauthmann, 2012), în timp ce machiavelismul este corelat cu moralitate discutabilă evaluată de către cei din jur (Arvan, 2012; Glenn, Iyer, Graham, Koleva & Haidt, 2012).

În raport cu alte dimensiuni ale personalității, s-a observat o asociere inversă cu factorul onestitate-umiltate al modelului HEXACO, ceea ce indică un nivel scăzut de corectitudine, onestitate, sinceritate și loialitate pentru persoanele care prezintă niveluri crescute ale celor trei dimensiuni ale triadei întunecate (Muris și colab., 2017; Ashton și colab., 2000), fapt important de menționat în contextul analizei populației carcerale, dacă avem în vedere faptul că toate sau aproape toate persoanele private de libertate, au dat dovadă de un comportament lipsit de moralitate și etică, care au condus în cele din urmă la comiterea infracțiunilor.

În plan comportamental, dacă discutăm despre elementele specifice ale fiecărei trăsături, psihopatia este cel mai puternic asociată cu conduita antisocială impulsivă (Jones & Figueredo, 2013), machiavelismul cu comportamentul planificat din punct de vedere strategic, iar narcisismul este caracterizat prin conduite de auto-prezentare și auto-promovare necesare pentru protejarea imaginii de sine (Jones & Paulhus, 2014). Narcisismul a fost asociat cu adoptarea unor conduite agresive ca răspuns la amenințări percepute la adresa sinelui (insulte, respingere, contestarea sentimentului că li se cuvine să obțină ceea ce solicită), dar nu la amenințări fizice (Barry, Chaplin & Grafeman, 2006; Bushman, Bonacci, van Dirck & Baumeister, 2003; Jones & Paulhus, 2010; Twenge & Campbell, 2003), în timp ce machiavelismul prezintă asocieri limitate cu agresivitatea manifestă (Jones și Paulhus, 2009).

Psihopatia, ca și concept general, este considerată cel mai important predictor al comportamentului antisocial și al agresivității ca răspuns la o amenințare fizică (Jones & Paulhus, 2011; Patrick, 2007), prin adoptarea frecventă a unor conduite de intimidare și acționarea în sensul realizării fanteziilor de răzbunare (DeLongis, Nathanson & Paulhus, 2011). Rezultatele studiilor realizate în mediul penitenciar sugerează faptul că persoanele care prezintă un nivel crescut de psihopatie (în special din punct de vedere al trăsăturilor de personalitate, comparativ cu aspectele legate de conduita antisocială sau stil de viață) manifestă o tendință mai accentuată de a comite infracțiuni violente caracterizate prin planificare și control, cu implicare emoțională redusă (Declercq și colab., 2010; Porter & Woodworth, 2007; Cornell și colab., 1996). De asemenea, psihopatia a fost asociată cu un debut infracțional timpuriu (Molto' și colab., 2000; Anderson și colab., 1999; Blackburn & Coid, 1998), cu versatilitate infracțională crescută și cu un nivel ridicat de recidivă (Witt și Conroy, 2009; Hare, 2003; Molto' și colab., 2000; Serin & Amos, 1995), în special din punct de vedere al faptelor care implică violență (Mahmut, Homewood și Stevenson, 2008).

În ceea ce privește femeile aflate în detenție, psihopatia se asociază cu o probabilitate mai crescută de comitere a unor infracțiuni violente și non-violente (Vitale și colab., 2002), dar rezultatele obținute nu susțin și valoarea predictivă din punct de vedere al recidivei (Salekin și colab., 1998).

În ciuda asocierilor cu problemele de externalizare (agresivitate, conduite deviante, infraționalitate), puține studii au abordat trăsăturile de personalitate întunecată (conceptualizate ca triada întunecată) în mediul carceral, majoritatea cercetărilor fiind orientate spre populația generală (Miller, Vize, Crowe & Lynam, 2019), ceea ce face dificilă formularea unor concluzii relevante cu privire la extrapolarea rezultatelor obținute în populația generală pentru persoanele aflate în detenție. Glenn și Sellbom (2015) au investigat valoarea predictivă a triadei întunecate în comparație cu psihopatia, narcisismul și machiavelismul, tratate ca constructe separate, folosind un eșantion semnificativ de persoane aflate în detenție.

Rezultatele obținute au indicat faptul că modelul triadei întunecate are o valoare predictivă și explicativă limitată, majoritatea asocierilor observate fiind mai bine explicate de psihopatie, concluzie care replică datele recente din populația generală. Un alt studiu derulat în mediul penitenciar a vizat relația dintre dimensiunile triadei întunecate și actele infracționale, fiind observată o relație semnificativă cu tendința de comitere a unor infracțiuni violente și cu versatilitate crescută din punct de vedere infrațional (Edwards, Albertson & Verona, 2017).

Critici aduse conceptului de triadă întunecată

Analiza literaturii de specialitate existente la momentul de față relevă valoarea explicativă a conceptului de triadă întunecată, cu toate că unii autori atrag atenția asupra problemelor existente din punct de vedere conceptual și structural, al măsurării dimensiunilor componente și al validității rezultatelor pentru practica psihologică.

Un aspect problematic se referă la modalitatea de măsurare a machiavelismului. Mai exact, scalele de auto-evaluare nu oferă o evaluare adecvată a conceptului, acordând insuficientă importanță aspectelor definitorii, printre care: planificare, control al impulsului și capacitate de amânare a gratificării (Vize și colab., 2018; Miller, Hyatt, Maples-Keller, Crater & Lynam, 2017). Din acest motiv, analiza profilului obținut și a relației cu alte dimensiuni psihologice relevante indică faptul că instrumentele existente pentru evaluarea machiavelismului măsoară de fapt o formă ușoară de psihopatie sau componenta interpersonală a psihopatiei, nu un construct distinct (Miller și colab., 2019; Vize și colab., 2016; Glenn & Sellbom, 2015).

Din punct de vedere structural, majoritatea studiilor realizate abordează elementele triadei întunecate la nivel general, fără a lua în calcul multidimensionalitatea acestora și impactul asupra relației cu alte aspecte ale personalității (Miller și colab., 2019). Abordarea narcisismului ca un construct unitar determină o analiză superficială a fenomenului, fiind necesar studiul separat al dimensiunilor sale, pentru ca acestea să releve aspecte importante pentru domeniul psihologic. Explorarea relației dintre narcisism, narcisism grandios, narcisism vulnerabil, tulburări emoționale sau comportamentele disruptive indică asocieri diferite, în sens pozitiv sau negativ, ambiguitatea privind acest subiect afectând valoarea științifică a rezultatelor obținute. Similar, apar diferențe în rezultatele obținute în urma explorării relației dintre psihopatie în general, psihopatie primară, psihopatie secundară și empatie, tulburări emoționale, tulburări de externalizare, fără a se ajunge la un consens. Absența unei abordări nuanțate a trăsăturilor de personalitate întunecată poate conduce la elaborarea și promovarea unor modele teoretice explicative cu o valoare predictivă redusă, respectiv la concluzii false cu privire la asocierile existente (Miller și colab., 2019; Watts,

Waldman, Smith, Poore & Lilienfeld, 2017; Miller și colab., 2010; Smith, McCarthy & Zapolski, 2009).

O propunere pentru creșterea valorii predictive a triadei întunecate a fost de a extinde constelația, prin includerea altor dimensiuni ale personalității, adiacent narcisismului, psihopatiei și machiavelismului, cu aceleași consecințe la nivel social. În acest sens, unii autori au sugerat includerea sadismului în această constelație (Buckles, Jones & Paulhus, 2013), având în vedere asocierea acesteia cu triada întunecată și elementele similare acesteia precum: prezența deficitelor emoționale, asocierile cu agresivitatea (Buckel și colab., 2013), stilul personal adversiv, conduitele disruptive în absența unui beneficiu imediat (Buckels, Trapnell & Paulhus, 2014), disponibilitatea persoanei de a suporta consecințe negative/costuri pentru a provoca suferință unei alte persoane, stilul interpersonal ostil (Southard și colab., 2015), nivele scăzute de remușcare și absența unei preocupări pentru starea de bine și drepturile celorlalți (Zeigler-Hill, Noser, Roof, Vonk & Marcus, 2015).

Factorul D: element comun trăsăturilor de personalitate întunecată

Pornind de la ideea conform căreia extinderea triadei întunecate nu oferă o înțelegere mai profundă a conceptului de personalitate, unii autori au sugerat ideea existenței unui nucleu întunecat („dark core”⁶), ca element comun trăsăturilor de personalitate întunecată (Zettler, Moshagen, & Hilbig, 2018; Bertl și colab., 2016; Glenn & Sellbom, 2015).

Pentru investigarea acestei asumptii, Moshagen, Hilbig și Zettler (2018) au propus o nouă conceptualizare a personalității întunecate, pornind de la principalele trăsături cunoscute a fi relaționate cu aspecte discutabile din punct de vedere social și etic. În analiza lor pentru elaborarea modelului conceptual, autorii au inclus cruzimea (Medodovic, Kujacic & Knezevic, 2012), egoismul (Seuntjens, Zeelenberg, van de Ven & Breugelman, 2015; Krekels & Pandelaere, 2015), sentimentul de îndreptățire psihologică (Campbell, Bonacci, Shelton, Exline, & Bushman, 2004), sadismul (Plouffe, Saklofske, & Smith, 2017), absența angajamentului moral (Moore, Detert, Treviño, Baker, & Mayer, 2012), lăcomia (Seuntjens, Zeelenberg, van de Ven, & Breugelman, 2015; Mussel & Hewig, 2016), centrarea pe sine (Arneklev, Grasmick, Tittle, & Bursik, 1993) și rea-voința (Marcus, Zeigler-Hill, Mercer, & Norris, 2014).

În urma analizei factoriale, rezultatele obținute au reliefat existența unui nucleu central, comun tuturor trăsăturilor menționate anterior, denumit factorul D (Moshagen, Hilbig și Zettler, 2018). Factorul D este conceptualizat ca elementul comun tuturor trăsăturilor de personalitate relaționate cu disponibilitatea de implicare în comportamente imorale, lipsite de etică și mai puțin acceptate din punct de vedere social (Moshagen, Hilbig și Zettler, 2018).

Conform rezultatelor obținute, autorii au concluzionat faptul că persoanele care posedă această tendință de personalitate prezintă o înclinație spre adoptarea unei game variate de comportamente axate pe obținerea de câștiguri personale, fără a lua în considerare costurile pe care le implică pentru ceilalți, concomitent cu disponibilitatea de a se implica în activități care contravin normelor sociale, morale și etice. Aceștia apelează frecvent la abilitatea de a înșela, manipula, minți, induce în eroare în scopul maximizării propriilor câștiguri, fără a fi deranjați de consecințele pe care aceste comportamente le au pentru ceilalți. În rândul persoanelor care au nivele crescute ale acestor trăsături de personalitate, putem observa lipsa implicării emoționale, nepăsare, indiferență față de normele etice și morale și contribuie la atingerea scopurilor personale, prin utilizarea tuturor mijloace existente, fără remușcări sau regrete.

---

⁶ Muris, P., Merckelbach, H., Otgaar, H., Meijer, E., (2017), *The Malevolent Side of Human Nature: A Meta-Analysis and Critical Review of the Literature on the Dark Triad (Narcissism, Machiavellianism, and Psychopathy)*, Perspectives on Psychological Science.

Este important de menționat că toate trăsăturile amintite anterior au fost incluse din cauza asocierilor pe care le au cu tendința generală de maximizare a propriilor câștiguri în detrimentul celorlalți. Conform studiile anterioare, cruzimea a fost asociată cu minciuna, raționamentul lipsit de moralitate, viziune întunecată asupra lumii înconjurătoare, manipulare, sadism, comportamente distructive și resentimente (Gvozden și colab., 2015), precum și cu distresul personal care predispune indivizii la manifestări lipsite de empatie și comportamente antisociale (Mrashall & Marshall, 2011). Egoismul a fost asociat cu minciuna, imoralitatea, materialismul, tendința de implicare în activități pentru atingerea interesului personal, dorința de a-și îndeplini propriile scopuri cu orice preț (Seuntjensa, Zeelenberga, van de Vena & Breugelmansa, 2018), acceptarea de mită și fraudă (Gneezy, Saccardo, & Van Veldhuizen, 2015), impulsivitate și adoptarea unor comportamente de risc (Mussel & Hewig, 2019).

Trăsăturile de personalitate sadice au fost asociate cu comportamentele inacceptabile din punct de vedere social, absența vinovăției și moralității, precum și cu intenția de a face rău sau de a pedepsi, pentru satisfacția proprie (Tremoliere & Djeriouat, 2016).

Sentimentul de îndreptățire psihologică, care implică credința unei persoane că totul i se cuvine, mai mult decât altora, predispune persoanele la probleme în controlul impulsurilor, dezechilibre emoționale și dificultăți de auto-control (Zeigler-Hill & Vonk, 2015), în timp ce absența angajamentului moral descrie un set cognitiv care implică dezumanizarea, atribuirea eronată a responsabilității și vinovăției, care predispune persoana la a se angaja în comportamente lipsite de etică fără a simți distres personal (Moore, Detert, Treviño, Baker, & Mayer, 2012). Lăcomia a fost frecvent asociată cu imoralitatea, invidia, acceptarea de mită (Gneezy, Saccardo, & Van Veldhuizen, 2015), adoptarea rolului de victimă (Liu și colab., 2019) și este considerată un predictor pentru lipsa auto-controlului, egoism și impulsivitate (Baumeister & Alghamdi, 2015). Centrarea pe sine implică indiferența pentru suferința și nevoile altora (Arneklev, Grasmick, Tittle, & Bursik, 1993). Rea-voința se referă la tendința de a răni alte persoane pentru propria plăcere, asociată cu controlul deficitar al impulsurilor (Marcus, Zeigler-Hill, Mercer, & Norris, 2014) și este asociată cu toate trăsăturile de personalitate întunecată, agresivitate (Marcus și colab., 2014) și cu absența preocupării pentru drepturile altora (Zeigler-Hill, Noser, Roof, Vonk, & Marcus, 2015).

Direcții de cercetare în mediul penitenciar

După cum am menționat anterior, cercetările realizate pe populația carcerală au vizat în general tulburările de personalitate asociate conduitei antisociale, fără a aborda trăsăturile încadrabile în limitele normalității.

O mare perioadă de timp s-a considerat că toți deținuții, identificați cu tulburări psihice și de personalitate, prezintă un risc crescut de recidivă și șansele acestora de recuperare sunt scăzute în raport cu persoanele care nu au o patologie asociată. Acest aspect a fost ulterior infirmat parțial de diferite studii longitudinale realizate asupra persoanelor care au executat pedepse privative de libertate, unele indicând că un procent crescut al deținuților care prezintă nivele crescute de psihopatie reușesc să mențină un comportament regulamentar în detenție și să evite comiterea de noi infracțiuni, fiind complianți la intervenția recuperativă (Hare, Clark, Grann & Thornton, 2000; Salekin, Rogers, Ustad, & Sewell, 1998).

Simpla abordare din perspectiva patologiei exclude o mare parte a persoanelor condamnate și care nu au diagnostic psihiatric, cu impact negativ asupra înțelegerii fenomenului infracțional și a realizării intervenției de specialitate în vederea reducerii riscului de recidivă.

În mediul penitenciar, caracteristicile de personalitate au un rol important în explicarea comportamentelor agresive (Helm, Stams, Genabeek și Laan, 2012) și în modul în care aceștia răspund la „suferința din închisoare” (Delisi și colab., 2009; Van Nieuwenhuijzen și colab., 2006), iar asocierea dintre dispozițiile personale și infracționalitate este mai

puternică decât asocierea dintre infraționalitate și anturajele disfuncționale (Farrington, 1995), zonele urbane de risc (Meier, Slutske, Arndt & Cadoret, 2008) și factori ce țin de familie, precum consumul problematic de substanțe al părinților sau comportamentele antisociale ale acestora (Trentacosta, Hyde, Shaw & Cheong, 2009).

Andrews, Bonta și Wormith (2006) au formulat un model de înțelegere a fenomenului recidivei, prin prisma a două categorii de predictorii: statici și dinamici. Factorii dinamici includ acele caracteristici ale individului care sunt susceptibile la schimbare, precum starea de dispoziție, cunoștințele, abilitățile și trăsăturile de personalitate, în timp ce factorii statici fac referire la aspecte care nu pot fi modificate. Eisenberg și colab. (2019), într-o meta-analiză privind problematica recidivismului, au încercat să realizeze o ierarhizare a factorilor statici și dinamici, din punct de vedere al valorii predictive pentru recidivă, concluziile fiind următoarele: factori statici:

(1) istoricul infrațional (condamnările anterioare, timpul petrecut în închisoare, istoricul de comportamente violente, problemele de adaptare la contextual carceral etc.);

(2) pattern-ul de comportamente anti-sociale;

(3) educația;

(4) genul (masculin);

(5) tratamentul oferit (și atitudinile negative sau suspicioase cu privire la tratamentul oferit);

și factori dinamici:

(1) atitudinile și valorile antisociale (orientarea pro-criminalitate, lipsa de preocupare pentru ceilalți, lipsa empatiei, atitudinea dominantă și abuzivă, exploatarea interpersonală etc.);

(2) anturajul disfuncțional și prietenii criminali (dependența sau rejecția socială percepută, singurătatea etc.);

(3) trăsăturile de personalitate și caracteristicile de personalitate antisociale și

(4) activități plăcute care oferă satisfacție și plăcere persoanei (Eisenberg și colab., 2019).

Pornind de la faptul că diminuarea riscului de recidivă este asociată cu schimbările pozitive în rândul factorilor dinamici (De Vries Robbé, De Vogel, Douglas & Nijman, 2014) și luând în considerare și ipoteza conform căreia conduita infrațională în sine este un mecanism de coping cu situațiile stresante, care apare la interacțiunea dintre personalitatea individului și condițiile de mediu în care acesta trăiește (Savage, 2009), este important de investigat în ce măsură și la ce nivel persoanele care au comis infracțiuni diferă de cei care nu au comis fapte penale, din punct de vedere al trăsăturilor de personalitate întunecată sau a factorului D, pentru a identifica aspectele relevante din punct de vedere al demersurilor psihoterapeutice menite să crească șansele de reintegrare socială după liberare.

În acest context, reorientarea abordării dinspre sfera tulburărilor psihice, spre identificarea trăsăturilor de personalitate întunecată care nu exced limitele normalității, a factorului D, precum și a asocierilor existente cu alte dimensiuni relevante (competențe emoționale, empatie, scheme cognitive, procese decizionale, depresie, stres, anxietate, agresivitate), comparativ cu populația generală, ar putea contribui la o mai bună înțelegere a fenomenului infrațional, atât din perspectiva identificării factorilor cu rol criminogen și a deficitelor existente, cât și pentru restructurarea demersurilor de asistență specifică, în vederea individualizării și a eficientizării lor, prin adresarea particularizată a nevoilor de intervenție.

BIBLIOGRAFIE

- Al Ain, S., Carre, A., Fantini-Huawei, C., Baudouin, J., Y., Besche-Richard, Ch., (2013), *What is the emotional core of the multidimensional Machiavellian personality trait?*, Personality Science and Individual Differences, doi:10.3389/fpsyg.2013.00454.
- Ali, F., Amorim, I., S., & Chamorro-Premuzic, T., (2009), *Empathy deficits and trait emotional intelligence in psychopathy and Machiavellianism*, Personality and Individual Differences, 47, 758-762. doi: 10.1016/j.paid.2009.06.016.
- Andrew, J., Cooke, M., & Muncer, S., (2008), *The relationship between empathy and Machiavellianism: An alternative to empathizing–systemizing theory*, Personality & Individual Differences, 44(5), 1203-1211.
- Andrews, D., A., Bonta, J., & J., Stephen, Wormith, (1990), *The Recent Past and Near Future of Risk and/or Need Assessment. Crime Delinquency 2006*; 52; DOI: 10.1177/0011128705281756.
- Blackburn, R., (1975), *An empirical classification of psychopathic personality*, The British Journal of Psychiatry, 127(5), 456-460. doi: 10.1192/bjp.127.5.45.
- Blackburn, R., Coid, J., W., (1998), *Psychopathy and the dimensions of personality disorder in violent offenders*, Personality and Individual Differences, vol. 25 nr. 1, p. 129-45.
- Brook, M., Kosson, D., T., (2012), *Impaired Cognitive Empathy in Criminal Psychopathy: Evidence From a Laboratory Measure of Empathic Accuracy*, Journal of Abnormal Psychology, Vol. 122. No. 1, 156-166, DOI: 10.1037/a0030261.
- Bruhn, J., G., & Lowrey, J., (2012), *The good and bad about greed: How the manifestations of greed can be used to improve organizational and individual behavior and performance*, Consulting Psychology Journal: Practice and Research, 64(2), p. 136–150.
- Campbell, W., K., Bonacci, A., M., Shelton, J., Exline, J., J., & Bushman, B., J., (2004), *Psychological entitlement: Interpersonal consequences and validation of a self-report measure*, Journal of Personality Assessment, 83(1), 29–45.
- Christie, R., & Geis, F., (1970), *Studies in Machiavellianism*. New York: Academic Press;
- Dambrun M. and Matthieu R. (2011), *Self-Centeredness and Selflessness: A Theory of Self-Based Psychological Functioning and Its Consequences for Happiness*, American Psychological Association 2011, Vol. 15, No. 2, 138–157 1089-2680/11/\$12.00 DOI: 10.1037/a0023059.
- Declercq, F., Willemsen, J., Audenaert, K., Verhaeghe, P., (2010), *Psychopathy and predatory violence in homicide, violent, and sexual offences: Factor and facet relations*, Legal and Criminological Psychology, 17, 59–74, The British Psychological Society.
- Dhingra, K., Boduszek, D., (2013), *Psychopathy and Criminal Behaviour – A Psychosocial Research Perspective*, Journal of Criminal Psychology, vol. 3, no. 2 pp. 83-107, DOI 10.1108/JCP-06-2013-0014.
- Domes, G., Hollerbach, P., Vohs, K., Mokros, A., & Habermeyer, E., (2013), *Emotional empathy and psychopathy in offenders: An experimental study*, Journal of Personality Disorders, 27, 67-84. doi: 10.1521/pedi.2013.27.1.67.
- Edens, J., F., Poythress, N., G., Lilienfeld, S. O., & Patrick, C., J., (2008), *A prospective comparison of two measures of psychopathy in the prediction of institutional misconduct*, Behavioral Sciences & the Law, 26(5), 529-541. doi: 10.1002/bsl.823.
- Edwards, B. G., Albertson, E., & Verona, E., (2017), *Dark and vulnerable personality trait correlates of dimensions of criminal behavior among adult offenders*, Journal of Abnormal Psychology, 126(7), 921–927. <https://doi.org/10.1037/abn0000281>.

- Eisenberg, M. J., van Horn, J. E., Dekker, J. M., Assink, M., van der Put, C., E., Hendriks, J., & Stams, G. J. J. M., (2019), *Static and Dynamic Predictors of General and Violent Criminal Offense Recidivism in the Forensic Outpatient Population: A Meta-Analysis. Criminal Justice and Behavior*, doi:10.1177/0093854819826109.
- Farrington, D., P., (1991), *Childhood aggression and adult violence: Early precursors and later-life outcomes*, In D. J. Pepler, & K. H. Rubin (Eds.), *The development and treatment of childhood aggression* (pp. 189–197), Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Fossati, A., Borroni, B., Grazioli, F., Dornetti, L., Marcassoli, I., Maffei, C., Cheek, J., (2009), *Tracking the hypersensitive dimension in narcissism: Reliability and validity of the Hypersensitive Narcissism Scale*, *Personality and Mental Health* 3: 235–247, DOI: 10.1002/pmh.92.
- Furnham, A., Richards, S., C. & Paulhus, D., L., (2013), *The dark triad of personality: A 10 year review*, *Social And Personality Psychology Compass* 7, 199–216, <https://doi.org/10.1111/spc3.12018>.
- Furnham, A., Richards, S., C., Paulhus, D., L., (2013), *The Dark Triad of Personality*, *Social and Personality Psychology Compass* 7/3, 199-2016.
- Garofalo, C., Neumann, C. S., Velotti, P., (2018), *Difficulties in emotion regulation and psychopathic traits in violent offenders*, *Journal of Criminal Justice*, volume 57, p. 116-125, <https://doi.org/10.1016/j.jcrimjus.2018.05.013>.
- Gavin, H., & Hockey, D., (2010), *Criminal careers and cognitive scripts: An investigation into criminal versatility*. *The Qualitative Report*, 15(2), 389-410, Retrieved from <http://www.nova.edu/ssss/QR/QR15-2/gavin.pdf>.
- Gentile, B., Miller, J. D., Hoffman, B., J., Reidy, D., E., Zeichner, A., Campbell, W., K., (2013), *A Test of Two Brief Measures of Grandiose Narcissism: The Narcissistic Personality Inventory–13 and the Narcissistic Personality Inventory–16*, *Psychological Assessment*, DOI: 10.1037/a0033192.
- Glaser, M., K., & Lutz-Zois, C., J., (2014), *Primary and Secondary Psychopathy in the Prediction of Explicit and Implicit Measures of Empathy*, Poster Presented at 122nd Annual convention of the American Psychological Association, Washington, D.C.
- Glenn, A., L., Sellbom, M., (2015), *Theoretical and empirical concerns regarding the dark triad as a construct*, *Journal of Personality Disorders*, 29(3), 360-377.
- Jakobowitz, S., Egan, V., (2006), *The Dark Triad and normal personality traits*, *Personality and Individual Differences* 40, 331-339, doi:10.1016/j.paid.2005.07.006.
- Jauk, E., Weigle, E., Lehmann, K., Benedek, M., Neubauer, A., C., (2017), *The Relationship between Grandiose and Vulnerable (Hypersensitive) Narcissism*, *Frontiers in Psychology*, 8:1600, doi: 10.3389/fpsyg.2017.01600.
- Jonason, P., K., Krause, L., (2013), *The emotional deficits associated with the Dark Triad traits: Cognitive empathy, affective empathy, and alexithymia*, *Personality and Individual Differences* 55 (2013) 532–537, <http://dx.doi.org/10.1016/j.paid.2013.04.027>
- Jonason, P., K., Kroll, C., H., (2015), *A Multidimensional View of the Relationship Between Empathy and the Dark Triad*, *Journal of Individual Differences* 2015; Vol. 36(3):150–156, DOI: 10.1027/1614-0001/a000166.
- Jones, D., N., Paulhus, D. L., (2010), *Different Provocation Trigger Aggression in Narcissist and Psychopaths*, *Social Psychological and Personality Science* 1(1) 12-18.
- Kirsch, L., G., & Becker, J., V., (2007), *Emotional deficits in psychopathy and sexual sadism: Implication for violent and sadistic behaviour*, *Clinical Psychology Review*, 27, 904-922. doi: 10.1016/j.cpr.2007.01.011.
- Kowalski, C., M., Vernon, P., A., and Schermer J., A., (2019), *The Dark Triad and facets of personality*, *Current Psychology*, <https://doi.org/10.1007/s12144-019-00518-0>.

- Lyons, M., Brockman, (2017), *The Dark Triad, emotional expressivity and appropriateness of emotional response: Fear and sadness when one should be happy?*, *Personality and Individual Differences* 104, 466–469, <http://dx.doi.org/10.1016/j.paid.2016.08.038>.
- Mahmut, M., K., Homewood, J., & Stevenson, R., J., (2008), *The characteristics of non-criminals with high psychopathy traits: Are they similar to criminal psychopaths*, *Journal of Research in Personality*, 42(3), 679-692, <https://doi.org/10.1016/j.jrp.2007.09.002>.
- Međedović, Janko & Kujačić, Daliborka & Knezevic, Goran, (2012), *Personality-related determinants of criminal recidivism*, *Psihologija*, 45923072, 277-294, 10.2298/PSI1203277M.
- Mihai, C., Robu, V., Chiriță, R., (2016), *Caracteristici psihosociale ale infractorilor cu tulburări de personalitate*, *Revista de Psihologie*, 62, 161-173.
- Miller, J., D., Dir, A., Gentile, B., Wilson, L., Campbell, K., Pryor, L., R., (2010), *Searching for a Vulnerable Dark Triad: Comparing Factor 2 Psychopathy, Vulnerable Narcissism, and Borderline Personality Disorder*, *Journal of Personality*, 78:5, DOI: 10.1111/j.1467-6494.2010.00660.x.
- Molto, J., Poy, R., Torrubia, R., (2000), *Standardization of the hare psychopathy checklist-revised in a Spanish prison sample*, *Journal of Personality Disorders*, Vol. 14 No. 1, p. 84-96.
- Moshagen, M., Hilbig, B., E., & Zettler, I., (2018), *The dark core of personality*, *Psychological Review* 125, 656–688, <https://doi.org/10.1037/rev0000111>.
- Muris, P., Merckelbach, H., Otgaar, H., Meijer, E., (2017), *The Malevolent Side of Human Nature: A Meta-Analysis and Critical Review of the Literature on the Dark Triad (Narcissism, Machiavellianism, and Psychopathy)*, *Perspectives on Psychological Science*, Vol. 12(2) 183–204, DOI: 10.1177/17456916166666070.
- Mussel, P., & Hewig, J., (2016), *The life and times of individuals scoring high and low on dispositional greed*, *Journal of Research in Personality* 64, 52–60, <https://doi.org/10.1016/j.jrp.2016.07.002>.
- Neumann, C., S., Pardini, D., (2014), *Factor Structure and Construct Validity of the Self-Report Psychopathy (SRP) Scale and the Youth Psychopathic Traits Inventory (YPI) in Young Men*, *Journal of Personality Disorders*, 28(3), p. 419–433, DOI: 10.1521/pedi_2012_26_063.
- Pajević, M., Vukosavljević-Gvozden, T., Stevanović, N., Neumann, C., S., (2018), *The relationship between the Dark Tetrad and a two-dimensional view of empathy*, *Personality and Individual Differences* 123:125-130, DOI: 10.1016/j.paid.2017.11.009.
- Paulhus, D., L., Jones, D., N., (2015), *Measures of Dark Personalities, Measures of Personality and Social Psychological Constructs*, DOI: <http://dx.doi.org/10.1016/B978-0-12-386915-9.00020-6>.
- Paulhus, D., L., Williams, K. M., (2002), *The Dark Triad of personality: Narcissism, Machiavellianism, and psychopathy*, *Journal of Research in Personality* 36, 556–563
- Pfabigan, D., M., Seidel, E., M., Wucherer, A., M., Keckeis, K., Derntl, B., Lamm, C., (2014), *Affective empathy differs in male violent offenders with high- and low-trait psychopathy*, *Journal of Personality Disorders*, 28, 1-20.
- Qian, Li, (2019), *On the Relationship between Greed and Corruption - On the Regulating Effect of Moral Education and Anti-corruption System*, Shanghai university, No.20, Chengzhong Road, Jiading District, Shanghai, 9th International Conference on Education and Social Science (ICISS 2019), doi: 10.25236/iciss.2019.275.
- Raskin, R., & Terry, H., (1988), *A principal-components analysis of the Narcissistic Personality Inventory and further evidence of its construct validity*. *Journal of personality and social psychology*, 54(5), 890. doi: 10.1037/0022-3514.54.5.890.

- Rogoza, R., Ciecuch, J., (2018), *Dark Triad traits and their structure: An empirical approach*, *Current Psychology*, <https://doi.org/10.1007/s12144-018-9834-6>.
- Savage, J., (2009), *Understanding persistent offending: linking developmental psychology with research on the criminal career*. In: J. Savage, (ed.), *The Development of Persistent Criminality* (pp. 3–33). Oxford: Oxford University Press.
- Schoenleber, M., Sadeh, N., Verona, E., (2011), *Parallel Syndromes: Two Dimensions of Narcissism and the Facets of Psychopathic Personality in Criminally Involved Individuals*, *Personality Disorders: Theory, Research, and Treatment*, Vol. 2, No. 2, 113–127, DOI: 10.1037/a0021870.
- Seidel, E., M., Pfabigan, D., M., Wucherer, A., M., Keckeis, K., Wucherer, A., M., Jahn, T., Lamm, C., Derntl, B., (2013), *Empathic competencies in violent offenders*, *Psychiatry Research* 210,1168–1175, <http://dx.doi.org/10.1016/j.psychres.2013.08.027>.
- Seuntjens, T., G., Van de Ven, N., Zeelenberg, M., & Van der Schors, A., and Breugelmans S., M., (2018), *Greedy bastards: Testing the relationship between wanting more and unethical behavior*, *Personality and Individual Differences* 138 (2019) 147–156, <https://doi.org/10.1016/j.joep.2016.09.002>.
- Skeem, J., L., Johansson, P., Andershed, H., Kerr, M., Louden, J., E., (2007), *Two Subtypes of Psychopathic Violent Offenders That Parallel Primary and Secondary Variants*, *Journal of Abnormal Psychology*, Vol. 116, No. 2, 395–409, DOI: 10.1037/0021-843X.116.2.395.
- Skeem, J., L., Poythress, N., Edens, J., F., Lilienfeld, S., O., & Cale, E., M., (2003), *Psychopathic personality or personalities? Exploring potential variants of psychopathy and their implications for risk assessment*, *Aggression and Violent Behavior*, 8(5), 513-546. doi:10.1016/S1359-1789(02)00098-8.
- Szabó, E., Bereczkei, T., (2017), *Different Paths to Different Strategies? Unique Associations Among Facets of the Dark Triad, Empathy, and Trait Emotional Intelligence*, *Advances in Cognitive Psychology*, vol. 13(4), 306-313, DOI:10.5709/acp-0230-7.
- van Langen, M.A.M., Wissink, I., B., van Vugt, E.S., Van der Stouwe, T., Stams, G., J., J., M., (2014), *The relation between empathy and offending: A meta-analysis*, *Aggression and Violent Behavior* 19, 179–189, <http://dx.doi.org/10.1016/j.avb.2014.02.003>.
- Veneziano, C., & Veneziano, L., (1988), *Knowledge of social skills among institutionalised juvenile delinquents: An assessment*, *Criminal Justice & Behaviour*, 15(2), 152-171.
- Vidal, S., Skeem, J. & Camp, J., (2010), *Emotional intelligence: Painting different paths for low-anxious and high-anxious psychopathic variants*, *Law and Human Behavior*, 34, 150-163. doi: 10.1007/s10979-009-9175-y.
- Vize, C., E., Lynam, D. R., Collison, K., L., & Miller, J. D., (2018), *Differences among dark triad components: A meta-analytic investigation*, *Personality Disorders: Theory, Research, and Treatment*, 9(2), 101-111. doi:10.1037/per0000222.
- Wai, M., & Tiliopoulos, N., (2012), *The affective and cognitive empathic nature of the dark triad of personality*, *Personality and Individual Differences*, 52, 794-799, doi:10.1016/j.paid.2012.01.008.
- Weiwei, Li, Haixia, Wang, Xiaofei, Xie and Jian, Li, (2016), *Neural mediation of greed personality trait on economic risk-taking*, *Journal of Neuroscience*, 32(20).
- Winarick, K., (2010), *Thoughts On Greed And Envy*, *The American Journal of Psychoanalysis*, 2010, 70, (317–327), Association for the Advancement of Psychoanalysis 0002-9548/10.
- Witt, P., H., & Conroy M. A., (2009), *Evaluation of sexually violent predators*, New York: Oxford University Press.
- Zeigler-Hill, V., Vonk, J., (2015), *Dark personality features and emotion dysregulation*, *Journal of Social and Clinical Psychology*, Vol. 34, No. 8, p. 692-704.